

Katedra Zarządzania i Marketingu, Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie,
ul. Akademicka 13, 20-950 Lublin
e-mail: pawel.janulewicz@up.lublin.pl

PAWEŁ JANULEWICZ

Ocena poziomu konkurencyjności gmin wiejskich województwa lubelskiego w 2017 r.

Competitiveness of rural local communities in the Lubelskie voivodship in 2017

Streszczenie. Praca prezentuje wyniki badań poziomu konkurencyjności na przykładzie gmin wiejskich województwa lubelskiego z zastosowaniem metody taksonomicznej. Pierwszy etap badań został wykonany metodą wzorca rozwoju Hellwiga. Miał na celu klasyfikację poszczególnych gmin wiejskich i przypisanie ich do jednej z czterech grup pod względem poziomu konkurencyjności. Dla wszystkich gmin wiejskich opracowano syntetyczny wskaźnik na podstawie danych statystycznych pochodzących z Banku Danych Lokalnych GUS. Kolejnym etapem było sprawdzenie, jak zmienił się poziom konkurencyjności badanych jednostek pomiędzy rokiem 2006 i 2017.

Słowa kluczowe: konkurencyjność gminy, wzorzec rozwoju Hellwiga

WSTĘP

Przemiany ustrojowe zapoczątkowane w latach 90. ubiegłego wieku spowodowały w polskich gminach dynamiczne zmiany. Należy uznać, że od tego czasu gminy stały się pełnoprawnymi gospodarzami swojej przestrzeni, a tym samym zostały narażone na zjawiska konkurencyjne występujące pomiędzy nimi.

Jak zauważa Wosiek, pojęcie konkurencyjności jest powszechnie używane we współczesnej ekonomii, a popularność badań nad nim nieprzerwanie rośnie od lat 70. XX w. Mimo to jako główną przeszkodę w prowadzeniu badań nad tym zagadnieniem wskazuje brak jednoznacznej i powszechnie akceptowanej definicji [Wosiek 2016].

Gryszel, powołując się na definicję konkurencyjności według OECD, podkreśla, że oznacza ona „zarówno zdolność firm, przemysłów, regionów, narodów lub ponadnarodowych ugrupowań do sprostania międzynarodowej konkurencji, jak i do zapewniania

relatywnie wysokiej stopy zwrotu od zastosowanych czynników produkcji i relatywnie wysokiego zatrudnienia na trwałych podstawach” [Gryszel 2014].

Konkurencyjność w ekonomii często utożsamiana jest z sukcesem w gospodarczej rywalizacji. Zwraca się tutaj szczególną uwagę na zdolności przystosowania się do zmieniających warunków, jak również na zdobywanie przewag w oparciu o posiadane zasoby [Kamerschen i in. 1991, Zespół Zadaniowy ds. Rozwoju Regionalnego w Polsce 1996, Góralski i in. 2009].

Gilowska i in. podkreślają, że konkurencyjność gminy jest pojęciem złożonym, na które wpływ mają zarówno podmioty wewnętrzne, jak i zewnętrzne. Autorzy zwracają również uwagę na konkurowanie głównie o zasoby finansowe inwestorów stwarzających nowe miejsca pracy, a tym samym dodatkowe wpływy do budżetów JST [Gilowska 1999, Adamowicz 2008].

Również Wysocka, definiując konkurencyjność, zwraca uwagę na zdolności do przyciągania kapitału, który będzie w bezpośredni sposób wpływał na rozwój gospodarczy jednostki [Wysocka 2001, Adamowicz 2008].

Natomiast Klasik podkreśla korzyści, jakich może dostarczyć dana gmina podmiotom zlokalizowanym na jej terenie, np. mieszkańcom czy przedsiębiorcom [Klasik 2002].

Z kolei Dziemianowicz wskazuje na dwa wymiary, w jakich można rozpatrywać siły wpływające na konkurencyjność jednostek samorządu terytorialnego. Pierwszy wymiar ujmuje konkurencyjność jako „wypadkową pewnych cech regionu i jego otoczenia”, wśród których należy podkreślić znaczenie zasobów przyrodniczych, które autor zalicza to tzw. wewnętrznych. Drugi wymiar jest związany z procesami, które na podstawie współpracy sieciowej pozwalają na zdobywanie przewag konkurencyjnych. Autor podkreśla również, że w każdym wymiarze są zarówno siły wzmacniające, jak i osłabiające konkurencyjność jednostki [Dziemianowicz i in. 2015].

Markowski, mówiąc o konkurencyjności regionu, zwraca uwagę na poziom wiedzy ludzkiej, który traktuje jako swoisty zasób umożliwiający identyfikację i zaspokojenie potrzeb z wyprzedzeniem poprzez odkrywanie nowych kombinacji istniejących zasobów, głównie rzeczowych, dzięki którym region uzyska strukturalną przewagę [Markowski 2001, Góralski i in. 2009].

Warto jednocześnie zauważyć, że pojęcie konkurencyjności można rozpatrywać w ujęciu statycznym i dynamicznym. Statyczne podejście pozwala na ocenę konkurencyjności w danym okresie, natomiast dynamiczne prezentuje czynniki decydujące o długookresowej zdolności do konkurowania [Klamut 1999, Janulewicz 2008].

Na potrzeby niniejszej pracy konkurencyjność gminy została zdefiniowana jako ocena dostępności i jakości zasobów w sferze gospodarczej i społecznej, jakie badane jednostki dostarczają swoim interesariuszom. Na podstawie danych statystycznych konkurencyjność została określona w ujęciu statycznym.

MATERIAŁ I METODYKA BADAŃ

Merytoryczny dobór czynników charakteryzujących poziom konkurencyjności gmin wiejskich opierał się na studiach literatury [Kamińska i in. 2009, Adamowicz i in. 2012,

Janulewicz 2008, 2011]. Na tej podstawie wybrano 57 zmiennych diagnostycznych charakteryzujących poziom konkurencyjności badanych jednostek.

Następnie sprawdzono, czy zmienne spełniają kryteria formalne: są mierzalne, kompletne i zapewniają porównywalność. Do kolejnego etapu wykorzystano 41 zmiennych, spośród których, uwzględniając kryteria statystyczne, usunięto tzw. quasi-stałe zmienne (dla których współczynnik nie przekraczał 10%), np. udział ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym ($V = 6,5\%$), informacje o przeciętnej liczbie izb w 1 mieszkaniu ($V = 8,3\%$) oraz przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania w przeliczeniu na 1 osobę ($V = 9,7\%$).

Kolejnym krokiem była eliminacja cech nadmiernie skorelowanych, np. przeciętnej liczby osób przypadającej na 1 mieszkanie z liczbą mieszkań przypadającą na 1000 mieszkańców, dla której współczynnik korelacji Pearsona wyniósł $-0,987$; współczynnika obciążenia demograficznego osobami starszymi ze wskaźnikiem starości (odsetkiem osób w wieku 65 lat i więcej), dla którego współczynnik korelacji wyniósł $0,996$; dochodów własnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca z dochodami podatkowymi ustalonymi i pobieranymi na podstawie odrębnych ustaw ($0,87$).

Ostatecznie do dalszych analiz przyjęto 31 cech, na podstawie których określono poziom konkurencyjności gmin wiejskich województwa lubelskiego. Pierwsze 15 cech charakteryzuje sferę gospodarczą, a pozostałe społeczną badanych jednostek:

- x_1 – wpływy z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł),
- x_2 – wpływy z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł),
- x_3 – dochody własne – podatkowe ustalone i pobierane na podstawie odrębnych ustaw w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł),
- x_4 – wydatki na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł),
- x_5 – wydatki majątkowe w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł),
- x_6 – udział mieszkańców korzystających z wodociągów (w %),
- x_7 – udział mieszkańców korzystających z kanalizacji (w %),
- x_8 – udział mieszkańców korzystających z gazociągu (w %),
- x_9 – przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania (w m^2),
- x_{10} – liczba mieszkań przypadających na 1000 mieszkańców,
- x_{11} – liczba mieszkańców w wieku poprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym,
- x_{12} – liczba podmiotów gospodarczych przypadająca na 1000 mieszkańców,
- x_{13} – liczba podmiotów gospodarczych przypadających na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym,
- x_{14} – poziom bezrobocia rejestrowanego (w %),
- x_{15} – poziom wydatków na oświatę i wychowanie w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł),
- x_{16} – poziom wydatków na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł),
- x_{17} – kwota dodatków mieszkaniowych w przeliczeniu na 1 mieszkanie (w zł),
- x_{18} – liczba osób przypadających na 1 placówkę biblioteczną, łącznie z punktami bibliotecznymi ujętymi zgodnie z siedzibą jednostki macierzystej,
- x_{19} – księgozbiór bibliotek w przeliczeniu na 1000 mieszkańców (w woluminach),

- x_{20} – liczba czytelników bibliotek publicznych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców,
 x_{21} – wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika (w woluminach),
 x_{22} – liczba zawartych małżeństw w przeliczeniu na 1000 mieszkańców,
 x_{23} – saldo migracji wewnętrznych na 1000 mieszkańców (w osobach),
 x_{24} – liczba urodzeń żywych na 1000 mieszkańców,
 x_{25} – przyrost naturalny na 1000 mieszkańców (w osobach),
 x_{26} – liczba mieszkańców przypadająca na aptekę ogólnodostępną,
 x_{27} – udział radnych z wykształceniem wyższym (w %),
 x_{28} – współczynnik skolaryzacji netto – szkoły podstawowe (w %),
 x_{29} – współczynnik skolaryzacji netto – gimnazja (w %),
 x_{30} – liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3–5 lat,
 x_{31} – liczba dzieci w wieku 3–5 lat przypadająca na 1 miejsce w placówce wychowania przedszkolnego.

Zmienne: x_{11} , x_{14} , x_{17} , x_{26} , x_{31} zostały uznane za destymulanty¹, natomiast pozostałe zostały przyjęte jako stymulanty².

Dla wybranych zmiennych zostały określone charakterystyki statystyczne przedstawione w tabeli 1, które ukazują dysproporcje występujące pomiędzy poszczególnymi gminami wiejskimi województwa lubelskiego. Zostały one zilustrowane za pomocą wartości minimalnych, maksymalnych oraz współczynnika zmienności, jakie zanotowano w badanych jednostkach.

Wartość współczynnika zmienności cech opisujących poziom konkurencyjności badanych jednostek wahała się od ok. 10,4 do 375%. Największe zróżnicowanie zanotowano w zmiennych opisujących: wydatki na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu w przeliczeniu na 1 mieszkańca ($V = 375\%$), wpływy z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca ($V = 257\%$) oraz salda migracji wewnętrznych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców ($V = 203\%$). Najmniejsze zróżnicowanie wystąpiło w przypadku zmiennych opisujących przeciętną powierzchnię użytkową 1 mieszkania ($V = 10,4\%$) oraz współczynnika skolaryzacji netto na poziomie szkół podstawowych ($V = 12\%$).

Do określenia poziomu konkurencyjności gmin wiejskich województwa lubelskiego wykorzystano metodę wzorca rozwoju Hellwiga, która została opisana w następujących publikacjach: Kamińska i in. [2009], Dziekański [2014], Bujanowicz-Haraś i in. [2015], Adamowicz i in. [2016], Janulewicz i in. [2016], Nowak i in. [2016a, b]. Metoda umożliwia podzielenie badanych jednostek na 4 grupy na podstawie wartości współczynnika z_i [Kamińska i in. 2009, s. 33]: I grupa: $z_i \geq \bar{z} + s_z$, II grupa: $\bar{z} \leq z_i < \bar{z} + s_z$, III grupa: $\bar{z} - s_z \leq z_i < \bar{z}$, IV grupa: $z_i < \bar{z} - s_z$, gdzie: \bar{z} – średnia arytmetyczna, s_z – odchylenie standardowe taksonomicznej miary rozwoju.

¹ Destymulanty – zmienne, dla których niskie wartości są pożądane z punktu widzenia danego zjawiska, a wysokie niepożądane.

² Stymulanty – zmienne, dla których niskie wartości są niepożądane z punktu widzenia danego zjawiska, a wysokie pożądane.

Tabela. 2. Klasyfikacja badanych gmin ze względu na wartości cząstkowej miary syntetycznej opisującej poziom konkurencyjności gmin wiejskich województwa lubelskiego

Table. 2. Classification of examined communes by the values of partial synthetic measure describing the level of competitiveness of rural local communities in the Lubelskie voivodship

Numer grupy Group number	Liczba gmin w grupie The number of countries in the group	Poziom miary The level of measurement	Nazwa gminy The member rural communes
I	20	>0,2394	Puchaczów (0,523), Głusk (0,412), Łukowa (0,319), Aleksandrów (0,310), Konopnica (0,292), Strzyżewice (0,285), Zalesie (0,284), Wólka (0,282), Jastków (0,276), Niemce (0,274), Trzebieszów (0,268), Niedrzwica Duża (0,267), Końskowola (0,254), Spiczyn (0,252), Kurów (0,250), Czemierniki (0,2465), Łuków (0,246), Ludwin (0,244), Terespol (0,241), Garbów (0,240)
II	56	0,1796–0,2394	Rossosz (0,237), Księżpol (0,235), Mełgiew (0,235), Wisznice (0,235), Janowiec (0,235), Jabłonna (0,233), Żyrzyn (0,232), Lubartów (0,228), Ułęż (0,227), Krzczonów (0,221), Milanów (0,220), Krzywda (0,219), Krynice (0,218), Obsza (0,216), Stoczek Łukowski (0,215), Firlej (0,215), Urszulín (0,214), Baranów (0,213), Cyców (0,209), Międzyrzec Podlaski (0,208), Wilkołaz (0,208), Tarnawatka (0,208), Terespol (0,208), Konstantynów (0,206), Borzechów (0,205), Kąkolewnica (0,205), Piszczac (0,205), Markuszów (0,203), Janów Podlaski (0,202), Biłgoraj (0,197), Łabunie (0,196), Stanin (0,196), Kłoczew (0,195), Abramów (0,193), Stężycza (0,193), Adamów (0,192), Wola Mysłowska (0,192), Milejów (0,192), Kamionka (0,191), Biszczka (0,191), Michów (0,190), Komarówka Podlaska (0,188), Adamów (0,188), Ulan-Majorat (0,188), Podedwórze (0,187), Chełm (0,186), Łaziska (0,185), Wojciechów (0,185), Potok Wielki (0,184), Kraśnik (0,184), Chodel (0,184), Potok Górny (0,184), Puławy (0,183), Radzyń Podlaski (0,183), Wąwolnica (0,181), Fajslawice (0,180)

III	68	0,1197–0,1795	Dzierzkowice (0,179), Trzydnik Duży (0,179), Borki (0,177), Zamość (0,176), Jabłoń (0,176), Leśna Podlaska (0,174), Kamień (0,174), Gorzków (0,173), Sosnowica (0,173), Hanna (0,172), Skierbieszów (0,172), Serokomla (0,171), Stary Zamość (0,170), Siennica Różana (0,170), Wołyn (0,169), Sitno (0,169), Zakrzówek (0,168), Stary Brus (0,167), Biała Podlaska (0,167), Łomazy (0,167), Trawniki (0,166), Wola Uhruska (0,166), Horodło (0,166), Wierzbica (0,166), Wilków (0,164), Szastarka (0,164), Wojcieszków (0,162), Telatyn (0,162), Sławatycze (0,159), Niedźwiada (0,159), Dębowa Kłoda (0,159), Serniki (0,159), Karczmiska (0,159), Białopole (0,156), Susiec (0,155), Krasnystaw (0,155), Nowodwór (0,155), Radecznicza (0,153), Batorz (0,153), Chrzanów (0,151), Sawin (0,150), Gościeradów (0,148), Goraj (0,148), Jeziorzany (0,147), Hańsk (0,146), Turobin (0,146), Łopiennik Górny (0,145), Rudnik (0,145), Żółkiewka (0,145), Kodeń (0,145), Wysokie (0,145), Sosnowka (0,143), Wiryki (0,141), Bełżec (0,140), Rokitno (0,139), Drelów (0,139), Tomaszów Lubelski (0,137), Józefów nad Wisłą (0,136), Włodawa (0,135), Tuczna (0,135), Ostrówek (0,134), Siemień (0,133), Kraśniczyn (0,132), Zakrzew (0,132), Izbica (0,129), Dorohusk (0,128), Uścimów (0,127), Rejowiec Fabryczny (0,124)
IV	22	<0,1795	Godziszów (0,119), Żmudź (0,119), Leśniowice (0,118), Werbkowice (0,113), Rybczewice (0,110), Ulhówek (0,105), Grabowiec (0,103), Mircze (0,099), Dubienka (0,098), Miączyn (0,0968), Hrubieszów (0,096), Dołhobyczów (0,095), Jarczów (0,094), Sulów (0,093), Komarów-Osada (0,091), Wojsławice (0,091), Dzwola (0,090), Nielisz (0,083), Rachanie (0,082), Ruda-Huta (0,081), Uchanie (0,077), Trzeszczany (0,045)

Oprac. na podst. Banku Danych Lokalnych GUS [2017]
Own elaboration based on data from Local Data Bank GUS [2017]

Tabela 3. Klasyfikacja ze względu na wartości cząstkowej miary syntetycznej opisującej poziom konkurencyjności gmin wiejskich województwa lubelskiego w roku 2006 i 2017

Table 3. Classification by the values of partial synthetic measure describing the level of competitiveness of rural local communities in the Lubelskie voivodship in a year 2006 and 2017

Numer grupy Group number	Liczba gmin w grupie The number of countries in the group	Poziom miary The level of measurement	Nazwa gminy The member rural communes
I	20 (24)	>0,2394 (0,178)	Puchaczów (II), Głusk (I), Łukowa (I), Aleksandrów (II), Konopnica (I), Strzyżewice (I), Zalesie (II), Wólka (I), Jastków (I), Niemce (I), Trzebieszów (III), Niedrzwica Duża (I), Końskowola (II), Spiczyn (I), Kurów (II), Czemierniki (III), Łuków (III), Ludwin (III), Terespol (III), Garbów (II)
II	56 (54)	0,1796–0,2394 (0,118–0,178)	Rossosz (I), Księżpol (I), Mełgiew (I), Wisznice (I), Janowiec (I), Jabłonna (I), Żyrzyn (II), Lubartów (II), Ułęż (III), Krzczonów (II), Milanów (III), Krzywda (II), Krynice (II), Obsza (II), Stoczek Łukowski (IV), Firliej (IV), Urszulin (III), Baranów (III), Cyców (III), Międzyrzec Podlaski (II), Wilkołaz (III), Tarnawatka (III), Terespol (II), Konstantynów (III), Borzechów (II), Kąkolewnica (II), Piszczac (II), Markuszów (II), Janów Podlaski (II), Biłgoraj (I), Łabunie (III), Stanin (III), Kłoczew (III), Abramów (II), Stężyca (III), Adamów (II), Wola Mysłowska (III), Milejów (III), Kamionka (II), Biszczka (I), Michów (III), Komarówka Podlaska (II), Adamów (II), Ulan-Majorat (III), Podedwórze (II), Chełm (III), Łaziska (III), Wojciechów (II), Potok Wielki (II), Kraśnik (IV), Chodel (II), Potok Górny (II), Puławy (I), Radzyń Podlaski (II), Wąwolnica (I), Fajslawice (II)

III	68 (69)	0,1197–0,1795 (0,592–0,118)	Dzierzkowice (II), Trzydnik Duży (I), Borki (II), Zamość (I), Jabłoń (II), Leśna Podlaska (II), Kamień (III), Gorzków (III), Sosnowica (III), Hanna (II), Skierbieszów (III), Serokomla (IV), Stary Zamość (III), Siennica Różana (II), Wołyn (III), Sitno (II), Zakrzówek (II), Stary
III	68 (69)	0,1197–0,1795 (0,592–0,118)	Brus (II), Biała Podlaska (II), Łomazy (III), Trawniki (IV), Wola Uhruska (IV), Horodło (IV), Wierzbica (IV), Wilków (IV), Szastarka (III), Wojcieszków (III), Telatyn (II), Sławatycze (I), Niedźwiada (II), Dębowa Kłoda (II), Serniki (I), Karczmiska (III), Białopole (II), Susiec (II), Krasnystaw (III), Nowodwór (III), Radecznicza (III), Batorz (II), Chrzanów (IV), Sawin (III), Gościeradów (III), Goraj (III), Jeziorzany (III), Hańsk (III), Turobin (III), Łopiennik Górny (II), Rudnik (IV), Żółkiewka (III), Kodeń (III), Wysokie (III), Sosnówka (III), Wiryki (IV), Bełżec (II), Rokitno (III), Drelów (III), Tomaszów Lubelski (III), Józefów nad Wisłą (IV), Włodawa (II), Tuczna (III), Ostrówek (III), Siemień (III), Kraśniczyn (IV), Zakrzew (III), Izbica (III), Dorohusk (IV), Uścimów (III), Rejowiec Fabryczny (IV)
IV	22 (25)	<0,1795 (0,592)	Godziszów (II), Żmudź (IV), Leśniowice (III), Werbkowice (IV), Rybczewice (IV), Ułhówek (III), Grabowiec (III), Mircze (III), Dubienka (III), Miączyn (IV), Hrubieszów (III), Dołhobyczów (III), Jarczów (III), Sułów (II), Komarów-Osada (II), Wojsławice (IV), Dzwola (III), Nielisz (IV), Rachanie (III), Ruda-Huta (IV), Uchanie (III), Trzeszczany (II)

Oprac. na podst. Banku Danych Lokalnych GUS [2017] i Janulewicz [2008, s. 96] (w nawiasach dane za rok 2006)

Own elaboration based on data from Local Data Bank GUS [2017] and Janulewicz [2008, s. 96] (figures in brackets for 2006)

WYNIKI I DYSKUSJA

Jak wynika z przeprowadzonych badań (tab. 2), w I grupie – o najwyższym poziomie konkurencyjności – znalazło się 20 gmin, spośród których najbardziej konkurencyjną okazała się gmina Puchaczów, na terenie której zlokalizowana jest kopalnia węgla kamiennego Bogdanka. Druga grupa objęła 56 jednostek. Najliczniejsza okazała się grupa III skupiająca 68 gmin. Natomiast do grupy o najsłabszym poziomie konkurencyjności (grupa IV) weszły 22 jednostki, spośród których najsłabszą pozycję miała gmina Trzeszczany.

W tabeli 3 zaprezentowano porównanie poziomu konkurencyjności gmin wiejskich województwa lubelskiego, jakie przeprowadzono na podstawie danych za rok 2006 i 2017. Wynika z niego, że nastąpiły zmiany pod względem liczby gmin zaklasyfikowanych do poszczególnych grup. Największe zmiany nastąpiły w grupie I i IV, gdzie zmniejszyły się liczby zaklasyfikowanych jednostek o 4 w I grupie i o 3 w IV.

Porównując zmiany poziomu konkurencyjności, można zauważyć, że w I grupie skupiającej jednostki najbardziej konkurencyjne 45% jednostek (9 gmin) nie zmieniło swojej pozycji, a 55% (11 gmin) awansowało z niższych pozycji do najwyższej – 30% (6 gmin) z II grupy, a 25% (5 gmin) z I grupy.

W grupie II w 2017 r., w porównaniu z rokiem 2006, znalazło się 10 gmin, których konkurencyjność obniżyła się (w 2006 wchodziły w skład I grupy), 23 nie zmieniły swojej pozycji, 18 awansowało z III grupy do II, a 3 gminy (Firlej, Stoczek Łukowski i Kraśnik) awansowały z najmniej konkurencyjnych (IV grupy) do II grupy.

Grupa III w 2017 r., podobnie jak w roku 2006, okazała się najliczniejsza, gdyż skupiła 69 jednostek, wśród których 4 pochodziło z I grupy (Trzydnik Duży, Zamość, Serniki i Sławatycze), 19 jednostek zaliczanych w 2006 r. do II grupy obniżyło swój poziom konkurencyjności i weszło w 2017 r. do III grupy, 32 nie zmieniły swojej pozycji, a aż 13 awansowało z IV grupy.

W grupie IV (najmniej konkurencyjnej) w porównaniu z rokiem 2006 liczba gmin zmniejszyła się z 25 do 22. W tej grupie znalazły się 4 gminy (Godziszów, Sułów, Komarów-Osada oraz Trzeszczany), które w 2006 r. wchodziły w skład II grupy, 11 jednostek obniżyło swoją pozycję konkurencyjną i przeszło z III grupy, a tylko 7 gmin (Żmudź, Werbkowice, Rybczewice, Miączyn, Wojsławice, Nielisz, Ruda-Huta) nie zmieniło swojej pozycji.

WNIOSKI

Przeprowadzone wyniki badań pozwoliły na sformułowanie kilku wniosków:

1. Pojęcie konkurencyjności w ujęciu terytorialnym do tej pory nie zostało jednoznacznie zdefiniowane, a wynika to głównie z wielowymiarowego charakteru zagadnienia.
2. Wykorzystanie metody wzorca rozwoju Hellwiga pozwoliło na dokonanie klasyfikacji gmin wiejskich na cztery grupy według kryterium poziomu konkurencyjności, pokazując jednocześnie istniejące pomiędzy nimi dysproporcje.
3. Na podstawie danych za 2017 r. w grupie gmin o najwyższym poziomie konkurencyjności znalazło się 20 jednostek, spośród których najbardziej konkurencyjną okazała się gmina Puchaczów, która jako jedyna w województwie lubelskim posiada na swo-

im terenie kopalnię węgla kamiennego. W gminie Puchaczów w przypadku 6 na 31 zmiennych (zaliczanych jednocześnie do stymulant) zostały zanotowane maksymalne wartości, m.in. wartości wpływów z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych, dochodów własnych ustalonych i pobieranych na podstawie odrębnych ustaw oraz wydatków na oświatę i wychowanie. Druga grupa skupiła w sobie 56 jednostek, a najliczniejszą okazała się grupa III skupiająca 68 gmin. Do grupy o najsłabszym poziomie konkurencyjności weszły 22 jednostki, spośród których najsłabszą pozycję miała gmina Trzeszczany, w której mieszkańcy m.in. nie korzystają z sieci gazowej.

4. Poziom konkurencyjności jednostek terytorialnych charakteryzuje się dynamicznymi zmianami. Na podstawie przeprowadzonych porównań można zauważyć, że tylko 43% (71 z 166) jednostek nie zmieniło swojej pozycji konkurencyjnej (biorąc pod uwagę wyniki w roku 2006 i 2017), 25% (49) gmin wzmocniło swoją pozycję konkurencyjną, a aż 26% (44) ją obniżyło.

5. Przeprowadzone wyniki badań mogą być źródłem informacji dla władz samorządowych wskazującym, w jakich obszarach powinny zostać podjęte działania mające na celu zmniejszenie istniejących dysproporcji pomiędzy najbardziej konkurencyjnymi jednostkami.

PIŚMIENNICTWO

- Adamowicz M., Janulewicz P. 2012. Wykorzystanie metod wielowymiarowych w określeniu pozycji konkurencyjnej gminy na przykładzie województwa lubelskiego. *Metody Ilościowe Bad. Ekon.* 12(1), 17–28.
- Adamowicz M., Janulewicz P. 2016. Ocena poziomu rozwoju dużych miast w Polsce – wyniki badań wykorzystujących wzorzec rozwoju Hellwiga. *Stud. Reg. Lokalne* 2(64), 68–86.
- Adamowicz M., 2008. Konkurencyjność jednostek terytorialnych w skali lokalnej. *Rocz. Nauk. Stow. Ekon. Agrobiz.* 10(2), 8–9.
- Bujanowicz-Haraś B., Janulewicz P., Nowak A., Krukowski A. 2015. Evaluation of sustainable development in the member states of the European Union. *Probl. Ekorozw.* 10(2), 71–78.
- Dziekański P., 2014. Koncepcja wskaźnika syntetycznego oceny poziomu rozwoju gmin wiejskich województwa świętokrzyskiego w warunkach globalizacji. *Zesz. Nauk. SGGW, Probl. Roln. Światow.* 14(29), z. 3, 61–70.
- Dziemianowicz W., Peszat K., Przyborowski K., 2015. Natura 2000 w kontekście konkurencyjności i możliwości rozwojowych gmin w Polsce. *Stud. Reg. Lokalne* 1(59), 89.
- Gilowska Z., Gorzelak G., Jałowiecki B., 1999. *Kontrakt dla Ściany Wschodniej*. Municipium S.A., Warszawa, 31.
- Góralski P., Lazarek M., 2009. Czynniki kształtujące konkurencyjność regionów. *Zesz. Nauk. Szk. Gł. Gospod. Wiej. Warsz., Polityki Eur. Finanse Mark.* 1(50), 307.
- Gryszel P., 2014. Ocena konkurencyjności górskich gmin turystycznych z wykorzystaniem metody taksonomicznej. *Folia Tur.* 32, 96.
- Janulewicz P., 2008. Konkurencyjność gmin wiejskich województwa lubelskiego. *Rocz. Nauk. Stow. Ekon. Agrobiz.* 10(2), 92–97.
- Janulewicz P., 2011. Konkurencyjność gmin na przykładzie województwa lubelskiego. *Pr. Nauk. Uniw. Ekonom. Wroc.*, 166, 234–245.
- Janulewicz P., Bujanowicz-Haraś B., 2016. Ocena rozwoju zrównoważonego polskich podregionów. *Rocz. Nauk. Stow. Ekon. Rol. Agrobiz.* 18(3), 114–119.
- Kamerschen D.R., McKenzie R.B., Nardinelli C., 1991. *Ekonomia*, Gdańsk, 47.

- Kamińska A., Janulewicz P., 2009. Klasyfikacja gmin wiejskich województwa lubelskiego na podstawie rozwoju społeczno-gospodarczego. *Folia Pomeranae Univ. Technol. Stetinensis, Oeconomica* 57, 31–42.
- Klamut M., Passella E., 1999. Podnoszenie poziomu konkurencyjności. *Konkurencyjność regionów*. Wyd. AE im. Oskara Langego we Wrocławiu, 57.
- Klasik A., 2002. Strategia konkurencyjna regionu. W: A. Klasik, Z. Ziolo (red.), *Problemy transformacji struktur regionalnych i konkurencyjności regionów w procesie integracji europejskiej*. Wyd. Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania im. prof. Tadeusza Kotarbińskiego, Rzeszów, 28.
- Markowski T., 2001. Stymulowanie i regulowanie konkurencyjności w świetle procesów globalizacji gospodarki. *Samorz. Teryt.* 3, 30.
- Nowak A., Janulewicz P., Krukowski A., 2016a. Zróżnicowanie przestrzenne absorpcji funduszy pomocowych w Polsce w ramach PROW 2007–2013. *Rocz. Nauk. Stow. Ekon. Rol. Agrobiz.* 18(2), 196–201.
- Nowak A., Janulewicz P., Krukowski A., Bujanowicz-Haraś B., 2016b. Diversification of the level of agricultural development in the member states of the European Union. *Cah. Agric.* 25(5), 55004.
- Wosiek R., 2016. Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki – aspekty teoretyczne. *Stud. Ekonom. Zesz. Nauk. Uniw. Ekon. Katow.* 236.
- Wysocka E., 2001. Przestrzenne aspekty konkurencyjności w świetle integracji z Unią Europejską. *Człow. Środow.* 25(1), 34–40.
- Zespół Zadaniowy ds. Rozwoju Regionalnego w Polsce, 1996. *Instytucje i instrumenty wzrostu konkurencyjności regionów*. Warszawa, 22.

Summary. The paper presents the results of research the Lubelskie province rural local governments in terms of their competitiveness level by the use taxonomic methods. The first stage of the research was performed with the use of Hellwig's development model method. It was aimed at classifying individual rural communes and assigning them to one of the four groups in terms of their level of competitiveness. Synthetic index for all rural communes were formed on the base of statistical data collected by the Regional Data Bank. The next stage was check how change the level of competitiveness of the examined units before 2006 and 2017.

Key words: competitiveness rural governments, Hellwig's method, Ward's method

Otrzymano/ Received: 3.06.2019
Zaakceptowano/ Accepted: 19.09.2019